

Contrapàs de Sant Genís

Palafolls

Ubicació

Comarca: Maresme
Lloc/Adreça: Sant Genís de Palafolls

Coordenades:

Latitud: 41.66715
Longitud: 2.74918
UTM Est (X): 479120
UTM Nord (Y): 4612852

Classificació

Número de fitxa: 08155 - 76
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia: Música i dansa
Estil / època: Modern Popular
Segle: XVII
Estat de conservació: Bo
Protecció: Inexistent
Tipus de protecció: Inexistent
Número inventari: IPEC 903650
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Obert
Ús actual: Cultural
Titularitat: Pública
Titular: Ajuntament de Palafolls
Data de registre de la fitxa: dl., 02/01/2023 - 16:16

Descripció

El contrapàs és una dansa popular catalana de caràcter solemne que va sorgir durant el segle XVII al Principat i al Rosselló. S'interpretava al so d'una cobla de tres quartans (flabiol i tamborí, cornamusa i tarota). Els dansaires es donen les mans en rengle i són guiats per dos o tres balladors (el cap, el mitjaner i la cua). Hi ha dos passos principals: els *curts* i els *llargs*.

La música alterna fragments amb ritme binari (2/4 i 6/8) i ternari (3/4, 3/8, 9/8) els més antics són de caràcter modal amb reminiscències al cant pla.

El contrapàs apareix en paral·lel amb la sardana curta, i aquesta darrera acabarà evolucionant en la sardana que es balla al so de la cobla avui en dia. D'aquí que a vegades es digui que la sardana ve del contrapàs, però és erroni, ja que ambdues danses van aparèixer en paral·lel.

Els contrapassos es van difondre amb fluïdesa per tradició oral (tant la dansa com la música) fins ben bé la meitat del segle XIX. Aleshores van aparèixer noves formacions i balls que van anar substituint les danses de tradició oral (cal tenir en compte que el 1850 Pep Ventura reformà la cobla i s'establí ja l'estructura de «la sardana» que es balla actualment al so d'aquesta formació, que ja interpreta partitures d'autor, no pas melodies de tradició oral). Això va fer que els contrapassos entressin en crisi, però es van mantenir en llocs més rurals, on les «novetats» hi arribaven diferides, com és el cas de Sant Genís de Palafolls.

A Sant Genís de Palafolls, a principis del segle XX s'hi conservava ja en decadència una variant del contrapàs que es ballava per carnestoltes i que s'ha perpetuat amb el seu nom: *el contrapàs de Sant Genís de Palafolls*. Cal tenir en compte, però, que aquesta variant no es ballava exclusivament allà, sinó que es ballava a tota l'anomenada Selva Marítima, que comprèn llocs com Lloret, Blanes, Tordera, Pineda, Calella i Santa Susanna.

Observacions:

Els contrapassos foren ballats en una àrea geogràfica molt extensa: a l'Empordà, a la Selva, a la Garrotxa, al Ripollès, al Berguedà, a Andorra, a la Plana de Vic, al Maresme, al Lluçanès, al Moianès, a la Cerdanya, a l'Alt Urgell, al Rosselló, al Conflent i al Vallespir.

Al Cançoner Popular de Catalunya de Joan Amades (una recerca que es dugué a terme a partir del 1921) es parla del contrapàs, i específicament d'aquesta variant, que apareix amb el nom de *Contrapàs de Pineda i de Sant Genís de Palafolls* (pàgina 185). Sempre en passat, s'hi expliquen tres figures d'aquest contrapàs: el *pont*, el *cargol* i la *serp*. En cito un fragment:

«Tant la tonada del *contrapàs de Pineda* com la de *Sant Genís de Palafolls*, són fragments curts, més o menys ben conservats, del *contrapàs llarg*. Aquest contrapàs, la figura del qual té de semblant amb la del *contrapàs llarg* només el fet de posar-se els balladors en una tira en començar a dansar, fou ballat a Pineda fins més ençà de 1870. Era ballat per parelles en nombre indeterminat, i, a més, un ballador solt. Les parelles s'arregleraven agafades de la mà, quedant un home al cap i un a la cua, puix amb el ballador solt hi havia sempre un home més que el nombre de dones que ballaven. [...] Feien després diverses figures, començant pel *pont*, que consistia en anar passant les parelles, sense desfer-se de les mans, per dessota els braços alçats de cadascuna d'elles, fins a fer que totes les noies quedessin d'esquena a l'espectador, amb els braços creuats davant el pit: aleshores, fent a la inversa la maniobra, desfeien la figura fins a tornar a formar el rengle primitiu, tots de cara. [...] Altra figura era el *caragol*, que, com el nom indica, consistia en enrotllar-se en espiral tot puntejant, i en desfer després el *caragol*. També feien una figura que podríem anomenar la *serp*, que consistia en anar fent zig-zag, amb ondulacions molt accentuades. A Sant Genís de Palafolls recorden que el contrapàs s'acabava amb una *sardana curta* [...] (LLORENS. *Cançoner de Pineda*) «

Als anys 40, alguns folkloristes com en Josep Maria Castells anaren a Sant Genís per recollir la melodia i el ball d'aquest contrapàs. De la bona feina que feren aquests folkloristes begué el moviment dels esbarts nascut als anys 50, àmbit en el qual es començà a ballar el *contrapàs de Sant Genís*. La formació que toca amb un esbart és una cobla (flabiol i tamborí, dos tibles, dues tenores, dos trompetes, un trombó, dos fiscorns i contrabaix).

Els esbarts, balladors professionals que ballen per un públic, lògicament modifiquen els passos dels balls per fer les coreografies més vistoses i pulcres. Per tant, canvien l'esperit d'aquest ball, un ball que es ballava a plaça i on tota la gent s'hi unia per participar-hi activament, no s'entén amb la finalitat que el miri un públic, sinó que és pel mateix plaer dels balladors.

Amb les ganes de recuperar aquest esperit originari, Carles Mas, flabiolaire i dansaire molt reconegut per la seva tasca en la recuperació i difusió de balls de tradició oral, anà als anys 80 a Sant Genís de Palafolls amb l'objectiu de beure de la font primera: els avis que encara havien ballat de ben petits el contrapàs a les primeres dècades del segle XX.

Seguint els seus passos, l'Associació de cultura i entorn *Vivelles*, de Sant Genís, inicià uns cursos per ensenyar a ballar el contrapàs, amb la finalitat que hi hagués un nucli de la població que el conegués pogués unir-se a ballar-lo espontàniament en un àmbit de festa del poble. Aquests cursos s'impartiren durant uns 10 anys consecutius fins el 2017, gràcies a la iniciativa de l'historiador Xavier Salicrú, molt compromès amb el patrimoni cultural de Sant Genís i el seu entorn, amb l'ajuda de l'associació i altres personatges com la musicòloga Anna Maria Anglada, del poble adjacent de Malgrat de Mar. Aquests cursos anaven lligats a una Festa del Contrapàs que se celebrava cada any. Venia a tocar i a ensenyar a ballar en Carles Mas, tant als cursos com a la festa.

Paral·lelament, hi ha hagut altres moviments de recuperació del Contrapàs, com ara la *Contrapassada*. Aquí una notícia referida a aquesta trobada on es ballen el Contrapàs de Prats de Molló, el Contrapàs de Sant Genís de Palafolls, el Contrapàs de Moià, el Contrapàs de Prats de Lluçanès i el Contrapàs Llarg de Ripoll, el Contrapàs Llarg de Banyoles i el Contrapàs Cerdà de Ripoll.

Bibliografia

- Ajuntament de Palafolls. (2021). *Vivelles*. Recerca i difusió del patrimoni de Palafolls. N° 1. Palafolls.
- AMADES I GELATS, Joan (1946). *Cançons populars històriques i de costums*. Barcelona. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.
- ANGLADA i MAS, Anna Maria (2021). "El contrapàs de Sant Genís de Palafolls", dins *Vivelles* 1. Recerca i difusió del patrimoni de Palafolls. Ajuntament de Palafolls. 2021. p. 28-39.

Enllaços d'interès:

[Recuperació del contrapàs de Sant Genís de Palafolls](#)

[Tornaveu](#)

[Músics per la cobla](#)

[Inventari IPEC](#)

[Revista Vivelles, 1 "El contrapàs de Sant Genís de Palafolls"](#)

